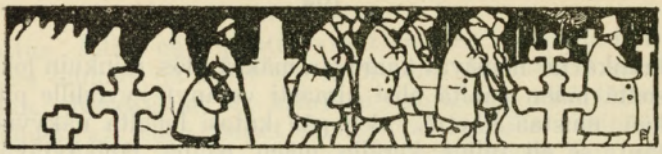

Äidin kuoltua.

En ollut koskaan voinut ajatella, miltä tuntuisi, jos äiti kuolisi.

Ja pienempänä olin aina ollut suorastaan vakuutettu siitä, ettei *minun* äitini kuolisi milloinkaan, vaikka kyllä tunsin toisia pikkupoikia lähiseudulta, joiden äiti jo oli viety kotini ohitse hautuumaalle ja siellä siinä mustassa arkussaan syvään hautaan peitetty, niinkuin oma äitini minulle kertoi, kun kyselin mihin niitä vietiin. Ja usein kulki muitakin ruumissaattoja kotini ohitse, joka oli maantien varressa lähellä kirkkoa.

Kellojen soitto oli silloin kuulunut kirkontornista hautuumaan takana, jos oli sattunut myötäinen tuuli olemaan. Minä olin talvella ikkunasta katsellut pihan ylitse maantielle, ja kesällä piha-aidan raosta polvillani lähemmältä tarkastanut, kun ne menivät ohitse. Ja kaikki ihmiset — ja niitä ajoi joskus pitkä jono hevosilla perässä — olivat äänettömiä, jotkut pyyhkiellen silmiään. Eikä ne puhuneet minulle mitään, vaikka muulloin kirkkoon ajaessaan aina naurahtivat ja huusivat jotain ohimennessään, kun näkivät minut aidan takana.

Ja ne kulkivat kaikki niin hiljaa, niin hiljaa sen mustan arkun perässä, että hevoset toisinaan kompastuivat edellä menevän rattaisin ja sitten ne perimmäiset seisattuivat kokonaan. Ja minä katselin yhä ja näin

kuinka ne nousivat kaarevaa mäkeä ylös, niinkuin joku sieltä mäen päältä olisi hitaasti vetänyt vyyhdille pitkää, mustaa köyttä. Sen pää katosi lopulta näkyvistäni, se oli tullut kerälle mäen päällä läpikäytävän ympärille, jonka katto näkyi kotipihaani.

Oli niitä joskus viety ohitse pieniäkin kirstuja, mutta ne eivät koskaan vetäneet niin huomiota puoleensa kuin ne suuret mustat, joiden päällä ajaja totisena kahareisin istui, ja joiden näkemisessä oli jotain salaperäisen kamottavaa. Kun pieni, valkea kirstu oli poikellaan ajajien polvilla ja ne silloin usein ajoivat juostenkin, tuntui minusta aina, niinkuin siinä olisi ollut jotain iloistakin seassa. Ja minä juoksin pitempää katselematta huoneelle äidin luo.

— Äiti, äiti, niin pientä sievää kirstua veivät —, polvillaan vaan ja juosten ajoivat! — Kukahan siinä oli?

— Joku hyvä pikkupoika, jonka jumala on ottanut enkelikseen, sanoi äiti.

— Ottaako se sen sieltä haudasta enkelikseen?

— Ottaa, lapseni.

— Kuinka se saa?

— Elä nyt kysele niin paljon. Kyllä jumala saa.

— Ottaisiko minutkin?

— Kaikki hyvät pojat ottaa, kun kuolevat. Etkö muista kuinka olen sanonut.

— Mutta en minä tahdo sentään kuolla, äiti on parempi — - - — Kun minä näkisin, kuinka se ottaa. Aina kun menen puotiin hautuumaan ohitse, en näe siellä muita kuin hauturi-Nikon — — — Ottaisiko se äidinkin?

Sellaista kaikkea kyselin, mutta en koskaan ottanut oikein uskoakseni, että enkelinä olisi niinkään hyvä kuin äidin luona. Eikä sekään koskaan mennyt täydelleen päähäni, että kukaan hyvä ihminen kuolisi. Niissä mietteissäni päätin kerran päästä näkemään, kun niitä pantiin hautaan, että tapahtuisiko siinä mitään erinomaista —.

Ja niin sattui, että pääsinkin katsomaan, kun erään toisen pikkupojan, naapurin Jannen äitiä hau-

dattiin. Äitini oli kutsuttu «saattamaan», niinkuin hän sanoi minulle, ja minä sen kuultuani aloin tinkiä mukaan. Kevättä se oli, kelirikon aikaa, niin että toiset laahustivat reellä, toiset koluuttivat rattailla. Äiti ei luvannut minua ottaa mukaansa kastumaan, kun oli märkä ja huono keli, ja meidän oli käytävä jalan, kun hevosta ei ollut. Vaan minä aloin itkeä, enkä herennyt, ennenkuin pääsin.

Mutta äärettömän totiset ihmiset, lukkarin yksitoikkoinen laulu, jota vanha suntio pää tutisten säesti, ja papin kumajava ääni, kun hän haudan pääpuolessa puhui, valkeat hiukset tuulessa hajallaan — kaikki se teki minuun kamottavan vaikutuksen, enkä nähnyt, en kuullut mitään sellaista, mitä olin odottanut, en jumalaa enkä enkeliä. Ja kun äitini, papin lakattua puhumasta ja lukkarin laulamasta, meni toisten vanhempain ihmisten kanssa ihan haudan äyräälle ja heitti sinne alas kädellään hiekkaa, kurkotin minäkin päätäni, äidin hameesta kiinni pitäen, ja katsoin hautaan. Vaan kun näin kuinka syvällä se musta arkku siellä oli, ja kuulin kuinka ontosti se kumahti vastaan, kun hiekan kokkare putosi sen kanteen, valtasi minut kauhu, minä vetäysin äkkiä takaisin, takerruin molemmin käsin äitiin kiinni, etten putoaisi sinne alas, ja aloin itkeä ja itkin niin hillitsemättömästi, että äidin piti minut viedä hautuumaalta pois maantien puolelle.

Siellä hän minua hiljalleen torui tyhmästä käytöksestäni ja kysyi, mikä minun tuli.

En ollut itsekään oikein selvillä mitä se oli, mikä minua kamotti ja pani itkemään, mutta joku aavistus se oli siitä, että minunkin äitini mahtaisi joskus kuolla. Ja se tunki nyt ensi kertaa sotkemaan entiset hyvät mietteeni.

Lopulta sain nyyhkytellen ja äidistä yhä kiinni pitäen sanotuksi:

— Ettei äitiä vaan pantaisi hautaan — —

— Sitäkö sinä lapseni itket!

— Ni-iin, minun tuli niin ikävä, kun aattelin, että jos äitikin kuolisi ja tuotaisi kotoa pois tänne hautuumaalle — ja ne heittäisi äidinkin päälle hiekkaa.

Ja taas tuli uusi itku.

Mutta äiti pyyhkäsi pallolle käärityllä nenäliinallaan ensin omia silmiään ja sitten minun ja sanoi lohduttavalla äänellä, syvään huoahtaen:

— Elä itke, ei äitiä panna hautaan, kun sinä vaan olet hyvä poika —

Pitemmälle hän ei sillä kerralla ennättänyt puhua, sillä minä aloin innokkaasti kysellä, millä tavalla minun pitäisi olla hyvä.

— Että nyt ensinnäkin lakkaat itkemästä, sanoi äiti.

Minä rauhoituin, tulin iloiseksi ja päätin pienimmissäkin asioissa totella äitiä, siinä yhä lujemmassa uskossa, ettei hän milloinkaan kuolisi, kun minä vaan en pahottaisi hänen mieltään. Enkä ajatuksissanikaan senjälestä loukannut äitiä, sillä hän oli aina niin hyvä ja häntä oli niin helppo totella.

Minä pysyisin aina hänen kuulijaisena pikkupoikanaan. En osannut ollenkaan aatella, että kerran tulisin suureksikin -- —

Ainoastaan silloin, kun minut sisareni kanssa, joka oli minua vanhempi, pantiin kuoppaan perunoita valikoimaan, kamotti minua, ja joka kerta tuli mieleeni Jannen äitivainaan hauta ja soi korvissani se ontto kumahdus, joka tuli kirstun kannesta, kun maata putosi sen päälle. Mutta minä koetin voittaa pelkoni, peläten toiselta puolen, että siinäkin olisi jotain pahaa, sillä olihan äiti minua juuri siitä samasta pelosta nuhdellut hautuumaan aidan takana.

En puhunut siitä pelostani mitään kellekään ja vähitellen se haihtuikin kokonaan. Ja niin oli vakuutukseni vallan ehjä siitä, ettei äiti kuolisi.

Se oli minun uskoni silloin.

Ja kun joskus jouduin asialle kylään päin ja tiellä tapasin toisia poikia, jotka viettelivät minua seuraansa, en mennyt, vaan riensin ohitse ja sanoin, että äiti on kieltänyt.

Kesällä heitä tapasin useammin, milloin kiekkoa heittämässä maantiellä aika mehakalla, milloin jälttää kiskomassa männistössä, joka oli kotini ja kylän vä-

EERO JÄRNEFELT LAPSEN MUOTOKUVA

lillä, milloin taas elamoimassa vanhassa nauriskuopassa männistön laidassa ja polttamassa ojukan lehdistä laittamiaan paperossia. Talvella heitä oli aina joku, kellä oli tarkenemaan saakka vaatetta, kelkkoineen nummelta kylään laskevassa mäessä. Minun piti lopulta välttää heitä kokonaan, kesällä kaartaen tieltä pois, etten saisi kiekkoa sääriini, ja talvella paksun lumen aikana pyörtää kylän mäestä takaisin, jos mielin säästyä lumikasteesta, sillä he alkoivat vihata ja härnätä minua ja huusivat aina pilkallisesti jo kaukaa nähdessään: kas tuolta tulee taas se äitinsä kieltämä.

Kaikki se oli seurauksena siitä, että tottelin äitiäni ja olin alusta pitäen kylän poikain viekotukselle luja, sillä hän oli sanonut, että ne ovat pahoja poikia, jotka maantiellä mellastavat.

Minä nielin heidän pilkkansa kernaasti ja istuin joutohetket yksikseni — tavallisimmin pöydän alla, joka oli minun rauhoitettu alueeni — ja leikkelin vanhasta sanomalehdestä karjaa ja hevosia itselleni, tahi laskin yksikseni mäkeä kotipihan törmältä — tahi kuuntelin takkavalkean loisteessa, kun äiti luki minulle Joosepista, jonka pahat veljensä paimenessa möivät, tai muita ihmeellisiä kertomuksia. Ja samalla opettelin itse lukemaan.

Elämä oli silloin niin sanomattoman iloista ja rauhallista, enkä kaivannut mitään muuta seuraa kuin äitini, sillä hän oli aina hellä ja hyvä. — Me eläisimme yhdessä aina, loppumatta, ja minulle oli käsittämätöntä, että pienintäkään muutosta voisi elämässämme tapahtua.

*

Mutta juuri silloin, kun sitä vähimmin aavistin, tulikin ensimmäinen muutos.

Sillä olihan minulla isäkin, vaikken häntä ole tullut maininneeksi, hän kun äitiin verraten oli tavattoman vähän minun seurassani. Hän oleili pitkiä aikoja kotoa poissa, raha-ansioilla maailmassa, ja tuli vaan

silloin tällöin lyhyeksi ajaksi kotiin. Viimeksi oli hän ollut kaupungin puolella töissä ja kun hän syyskesästä tuli kotona käymään ja äiti pani minun hänen kuultensa lukemaan, sanoi hän luvun loputtua, että «nyt se poika viedäänkin kaupunkiin kouluun.»

En ymmärtänyt siitä silloin mitään, mutta jonkunlainen paha käsitys minulla oli jo kauvan kaupungista ollut, sillä isäni oli sieltä usein palannut kotiin minulle käsittämättömässä tilassa, jolloin joka kerta luulin häntä sairaaksi. Äiti oli silloin aina ollut itkeneen näköinen ja vienyt minut eri huoneesen, tai pannut jollekin asialle. Ja nyt jouduin sinne itse, pois äitini hoivista, kotini tutuilta tanhuilta pois. Katkera oli ero äidistä ja kaupunkielämä niin outoa, että teki mieleni karata kotiin takaisin, ja jos olisin aavistanut, että se elämä sentään tuli minut kerran viemään niin kokonaan mukaansa, että unohdin äitini, niin olisikin totisesti ollut parasta karata silloin heti.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Lähes kaksi vuosikymmentä oli kulunut, olin jo elänyt nuoruuteni ijän kokonaan, kun lopulta vedin monilla karilla kolhiutuneen ja pimeitä maailmanrantoja laahanneen pursihylkyni pysyväisesti vanhoille kotiteloille takaisin, heittääkseni sen siihen lahoamaan, kun vihdoin olin tullut tajuuni siitä, että se muuten olisi kokonaan uppoava.

Monta hurjaa retkeä oli sillä tehty aattelemattomain kumppanien kanssa, laskettu uhkarohkeasti vaan viitoittamattomia vesiä, tuntematta vaaroja, jotka vaanivat kimeltelevän pinnan alla — ja niin oli mennyt nuoruus huimaa menoa kuin alamäessä irtautunut pyörä, joka johdotta ollen vauhtiaan yhä lisää, kivissä ja kuopanteissa pompahtelee, kunnes mäen alle päästyään kaatuu. Ja murtuneet olivat ihanat nuoruuden toiveet ja murtunut lapsuuden usko. Tyhjyys oli edessä ja takana katkerat muistot kadotetusta menneisyydestä. Ja kaikki siitä syystä, että olin tuhansia kertoja äidille pikkupoikana tekemäni lupauksen rikkonut, hänen kuvansa sydämmessäni unohtanut, jouduttuani oman onneni nojassa häälyvän kaupunkielämän pyörteesen. Hänen sa-

nansa olin unohtanut, jonka hän kotoa lähteissäni ja usein jälestäkinpäin toisti, että «elä herran pelvossa, poikani, ja hyvyydessä.»

Se uskoni oli ollut hyvin lyhyt, että äiti eläisi aina, jos minä vaan olisin aina hyvä. — Hänen oli kuoltava niinkuin kaikkien muittenkin, olinpa minä sitten hyvä eli paha. Vaan en koskaan voinut aatella, miltä tuntuisi, kun hän kerran kuolisi.

Aluksi olin kumminkin nuorempana koettanut loma-aikoina kotona ollessa pitää jotenkuten vireillä lapsuuteni mielentilaa äidin suhteen, mutta vuosi vuodelta se oli himmennyt niinkuin vanha peili ja vihdoin kadottanut heijastuksensa kokonaan. Sillä aloinhan minä silloin jo monessa asiassa olla viisaampi kuin äiti ja tietää mielestäni paljoa enemmän. Ja kun miehistyin, oli minulla tietysti vakautunut kokemus jo elämästä ja sen tarkoituksesta ja kaavat selvinä ajussani, joidenka mukaan sen pitäisi kulkea. Ja se miehuus oli ilmautunut usein kotonakin ollessa sekä puheissa että töissä, ja aina olin huomannut, että äiti siitä loukkautui, mutta enhän minä voinut sille mitään. Kun olin aamusella palannut kotiin innostavista seuroista, joissa lasin ääressä oli ilta ja yö maanmiehille suurista asioista puhuttu, luin aina äitini katseesta syvää murhetta ja kuulin hänen aina huokaavan, että «mitä enään muualla, kun kotonakin tällä tavoin», mutta en huomannut sitä, että hänkin oli silloin yönsä valvonut, joka yö oli saattanut lyhentää kokonaisen vuoden hänen elämäänsä. Koetin vaan huolettomasti lohdutella häntä, sillä enhän minä järkimiehenä enään voinut peräytyä elämän korkeista aatteista, eihän minun sopinut enään taantua ja ruveta maata tonkimaan, syrjäytyä valtaväylältä toimettomaksi ja aatteettomaksi sivustakatsojaksi ja unehtua siihen äitineni, joka ei minun korkeita pyrinnöitäni käsittänyt.

— — — — — — — — — — — — — — —

Minun täytyi kerran peräytyä sittenkin. Olin kauhulla huomannut, etten elämän meren vellovalta ulapalta nähnyt vankkaa valkamaa missään. Täytyi peräytyä lapsuuteni kotirantaan takaisin ja siihen jäädä.

Ja siinä päätin alkaa elämäni uudestaan siitä kohdasta, mihin se ensi kertaa lähteissäni oli jäänyt, elää jälleen äidin kanssa rauhassa, niinkuin lapsena ennen, ja pitää tämän maailman mellastusta pahana unena vaan, joka joskus soisi korvissani niinkuin ennen perunakuopassa ollessani se ontto kumaus Jannen äitivainaan kirstusta — — ja vihdoin haihtuisi. Kaikki pahattekoni tunnustaisin äidille, kaikki rikokseni häntä kohtaan sovittaisin ja pyytäisin häneltä anteeksi — häneltä yksin vaan, enkä keltään muulta, sillä hän se kumminkin oli ainoa koko maailmassa, joka minua oli todella rakastanut ja aina rakasti. Hän se minua oli hyvään opastanut, maailma oli minun suhteeni ollut välinpitämätön. Ja hän antaisi anteeksi ja niin saisin levottomaan mieleeni ikuisen rauhan.

Mutta omituinen arkuus oli tullut minuun, kummallinen umpinaisuus äitiä kohtaan, vaikka kaikenlaisille maailman hylkiöille olin sitä ennen ollut kylläkin avonainen. En saanut mieltäni *hänelle* puretuksi, en saanut anteeksipyyntöäni tehdyksi, vaan jäi se yhä tuonnemmaksi. Ja sillä aikaa soi räminä maailmanrattaista korvissani yhä, vaivaten minua niinkuin painajainen. Se ei lakannut kuulumasta. — Kun vaan saisin sydämmeni avatuksi, niin se lakkaisi kyllä, ja minun täytyy se avata pian, päättelin aina, kiireesti, ennnenkuin äiti kuolee, sillä hän alkoi jo kovin riutua. Vaan taas lykkäytyi hänen kuolemansakin aatoksissani johonkin kaukaiseen tulevaisuuteen, jota ei jaksanut ajatella.

Hän oli usein jo niin heikko, että isän ja sisareni kanssa nostimme hänet vuoteelta tuolille takkavalkean loisteesen, jota hän aina halusi, mutta hän virkistyi sentään taas. Ja joka kerta, kun tuin hänen selkäänsä tyynyllä tuolia vastaan, päätin, että nyt minä puhun. Mutta silloin säälitti minua hänen heikkoutensa ja aloin epäröidä taas. Tuskan hiki nousi päähäni ja mykkänä tuijotin eteeni.

Äiti huomasi tuskaisen oloni ja sanoi joka kerta: «elä sure minun tähteni, poikani; minun on niin hyvä olla, kun te olette kaikki tässä. Pysy itse aina vaan

herran pelvossa.» Ja joka kerta oli huulillani sanat, että minun on oman itseni tähden niin tuskainen olla, sillä minä olen liian paljon surua äidille elämässäni saattanut. Vaan sanomatta ne jäivät — juuri ne alkusanat, ja aloin vaan puhua muista asioista, jokapäiväisistä huolistani ja toimistani, ja äiti kuunteli tyynenä ja antoi neuvojaan.

Kun hän sitten taas virkistyi niin, että nousi vuoteelta ylös ja liikkui huoneessa, olin minä päivän rauhallisemmalla mielellä töissäni ulkona ja menin illalla hänen kamariinsa juttelemaan kaikista muista asioista, vaan en siitä, mikä etupäässä mieltäni kalvoi.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Kerran kumminkin, eräänä syksynä, hämärtyi illaksi surumielinen päivä, summeni synkäksi yöksi alakuloinen ilta, jolloin äiti ei enään vuoteelta noussutkaan, ei silmäänsä avannut, ei jäsentä liikauttanut — — Ei sytytettykään enään takkaan tulta, ei nostettu enään äitiä sen eteen tuolilleen, eikä siinä hänen kanssaan päivän töistä ja huomisista huolista puhuttu niinkuin syysiltoina ennen hyvääyötä sanottaessa oli tehty ja menty levolle siinä toivossa, että hän taas aamulla olisi virkeämpi, vaan polvillamme olimme hänen vuoteensa vieressä sisareni ja minä ja takan edessä istui äänettömänä isa, vanha pää kumaraan painuneena, katsellen mustiin hiiliin.

Äiti oli iltapäivällä nukkunut sikeään uneen, joka näytti rauhalliselta ja me olimme olleet tyytyväisiä, että kyllä hän siitä taas vahvistuu ja terveempänä herää. Olimme varpaisillamme vähän väliä käyneet kuuntelemassa hänen tyyntä ja tasaista hengitystään ja katselemassa hänen rauhallisia, kuihtuneita kasvojaan, jotka sillä kerralla näyttivät niin äärettömän tyytyväisiltä, niin omituisen nuorekkailta ja suloisilta, että hyvänmielen huokaus oli joka kerta päässyt rinnastamme kumartuessamme hänen ylitsensä.

Tehdäänköhän äidin takkaan valkeaa? oli toisiltamme kyselty.

— Ei huolita tehdä nyt, oli yhteisesti päätetty — raittiimpi hänen on nukkua. Ei häiritä häntä.

Mutta illemmällä alkoi äidin hengitys käydä kummallisen harvaksi ja hiljaiseksi.

— Mitähän se merkitsi — —

Kamala aavistus alkoi tunkeutua mieleeni, eikä sen painoa saanut päältään pois, vaan lisääntyi se yhä. — Jos ei äiti heräisikään enään — kuolisi kerran kumminkin — ja kaikki jää hänelle puhumatta.

Isä oli tainnut ymmärtää ensimmäisenä asian laidan ja siksi istui hän yhä vaan pesän edessä iltahämyn painuessa huoneesen.

Lopulta lakkasi äiti hengittämästä kokonaan, ja kun koetin hänen kättänsä, oli se kylmä, koetin hätäisesti jalkojaan, ne olivat kylmemmät vielä. Hän oli jäsentään liikauttamatta, silmäänsä avaamatta, tajuunsa enään tulematta kuollut.

Sanomaton tuska valtasi minut sillä hetkellä. Minä painoin pääni käsiini ja huudahdin: «nyt ei ole minulla enään äitiä», niin tuskasta parahtavalla äänellä, että isäkin säikähtyneenä riensi vuoteen luo. Ja kaikki muistot, mihin äiti oli yhdistyneenä, kulkivat huimaa vauhtia sieluni silmäin ohitse, vähäpätöisetkin. Muistin kuinka äkäinen kukko minua kerran lapsena oli hätyyttänyt, äiti juossut hätiin, ottanut syliinsä ja vitsalla kukon karkoittanut, muistin kuinka hän talviiltoina, tehtyään tulen pesään, oli huutanut minua tuvasta kamariin, että «tule kuuntelemaan, kun vohkottaa niinkuin juna» — ja kuinka sitten istuin jakkaralle tulen ääreen ja tavailin aapista ja kuinka äiti minun väsyttyäni otti suuren raamatun polvilleen ja luki siitä ääneensä — muistin kuinka hän oli itkenyt minun paatumustani ja pahuuttani, kun loma-ajoiksi tulin kaupungista kotia hurjistelemaan — muistin kuinka sitten oikeaan työhön ruvettuani olin keväisen yön kylvöillä ollut, ja kun aamutuulen noustessa palasin pellolta tupaan, oli äidillä kahvit keitettynä ja sitä juodessa iloittiin ihanasta keväästä — muistin hänen viimeisen heikkouden aikansa, kuinka eilenkin vielä talutin häntä tuolilleen istumaan — kaikki muistin, ja siinä oli nyt kylmänä se käsivarsi, jolla olin lapsena ilomielin istunut, sanattomana suu, joka minulle oli

helliä sanoja puhunut, ja kiillottomana silmä, joka minua kohtaan oli pelkkää rakkautta heijastanut — — ja sitten viimeiseksi muistin kauhulla sen, että avaamatta oli jäänyt minulta synkkä, salaisesti kalvava mieleni hänelle, anteeksi pyyntö tekemättä.

Kentiesi oli hän arvannut, että minä entistä elämääni todellisesti kaduin? Mutta oli hän myöskin saattanut ajatella minua vielä niin paatuneeksi, etten tahtonut siitä hänelle puhua. Kuka sen tietää! Ja miksen puhunut hänelle edes eilen, tänä aamuna vielä, kun hän oli hengissä, että välimme olisi ollut selvä ja eheä, että tuntoni olisi saanut rauhan — — — Nyt se oli myöhäistä! —

Ja näin minä ajattelin sillä hetkellä, näin tuskissani äidin kuoltua huokailin: kun saisin hänet takaisin vielä, niin liepeisinsä tarraantuisin kiinni ja lupaisin olla hyvä aina, niinkuin pikkupoikana ennen, lupaisin niin, että hän selvät sanat suustani kuulisi — ja pitäisin häntä niin hellästi, niin hellästi kuin en koskaan ennen, en mitään häneltä salaisi, enkä ainoaakaan kyyneltä hänen silmäänsä saattaisi. Ja me eläisimme sitten vasta oikein tyytyväistä elämää, kun tuntoni olisi kevyt — minä pitäisin äidin kamarissa vaan, siellä olisi turvanani ja tukenani lohduttamassa, kun vastoinkäymisiä sattuisi, ja iloitsisi kanssani elämäni valopäille, sillä hän oli ainoa ihminen, joka minua todella on rakastanut —

Mutta mennyt oli mennyttä ja tyhjältä näytti kaikki, tyhjemmältä kuin koskaan ennen. Tuntui kuin olisin sillä hetkellä tullut jo itsekin vanhaksi — —

Vihdoin nousin sekavilla tunteilla vuoteen vierestä ylös. Ja kun me lampun himmeässä valossa vielä katselimme äidin valjuja kasvoja, oli niinkuin niistä yht'äkkiä olisi kirkas heijastus välähtänyt vastaani ja huojentanut kutistavaa tunnetta rinnassani — — Ja sillä hetkellä tunsin, että me tapaamme sittenkin kerran vielä, meidän täytyy tavata, saan puhua hänelle mitä puhumatta jäi, saan elää hänen kanssaan ikuisessa rauhassa ja pikkupoikaisessa uskossani, ettei hän koskaan kuole, erillään maailman myrskyistä ja

kaikesta pahuudesta, sillä asuuhan meissä kuolematon henki — — —

Ja helpoittavalla mielellä taivuin välttämättömyyden painon alle ja sanoin viimeisen kerran äidille hyvää yötä.

Kalle Kajander.

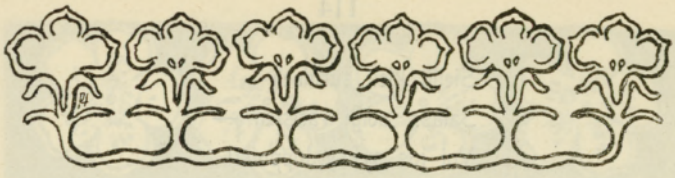

Syksyllä.

Syksy jälleen tullut on;
Tuuli tuima, armoton
Metsän puita horjuttaa,
Koleaksi ilman saa.

Toivotoinna riehuen
Kukkasia riipien
Hetkeksi se heltyy vaan —
Kunnes alkaa uudestaan . . ,

Niin myös sydän suojaton
Läyli on ja levoton:
Siellä syksyn tuulet vaan
Voihkailevat vilujaan.

Siellä kieli suruinen
Salass' soipi väristen —
Voi jos syksy loppuisi!
Ehkä katois kaihoki!

Suomussalmi 6/10 97.

Saimi Calamnius.

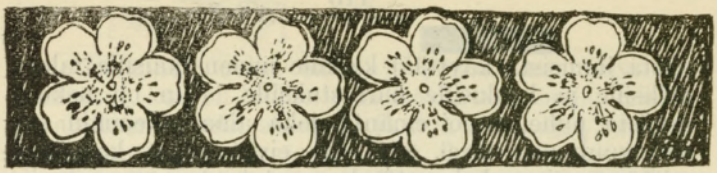

Äiti, antakaa voileipä!

Karjalanniemen Iisakki ja hänen emäntänsä olivat hiljaisia, vaatimattomia ihmisiä vaikka Jumala oli heille rikkautta siunannut siinä määrin, että moni olisi jo vähemmästäkin siipiänsä levittänyt. Mutta nämät eivät olleet ylpeiksi tulleet. Sitten oli sallittu sekin asia vielä niin hyvin käymään, ettei heillä ollut kuin yksi poika ja se oli perinyt isänsä hiljaisen luonnon. Tälle pojalle olivat vanhemmat yksimielisinä antaneet nimen Hermanni, siitä syystä, että isän mielestä kaikki Hermanni-nimiset miehet olivat säästäväisiä, eikä äidillä ollut mitään sitä vastaan, sillä hänkin melkein niin luuli olevan. Kun poika nuoruudestaan pitäen oli niin säästäväinen, ei ole mikään kumma, jos vanhemmat joskus ajattelivat että Jumala oli siitä syystä antanut heille vaan yhden lapsen, yhden kunnollisen pojan, että tämä pitäisi koossa heidän hiellä ja vaivalla kokoomansa tavaran.

Mitään ei ollut heidän elämässään, joka olisi pakoittanut muutoksia tekemään taloudellisessa eikä henkisessä suhteessa. Siitäpä syystä he olivat ankaran vihaisia (jos tätä sanantapaa sopii näistä vaatimatto-

mista ihmisistä käyttää) kaikille uudenaikaisille taloudellisille ja henkisille harrastuksille. Kun oli uskonasioista puhe, sanoi emäntä, joka aina pikemmin sanat suuhunsa löysi, että he eivät olleet koetelleet mitään uusia uskoja, että he ovat tyytyneet vaan siihen vanhanaikaiseen oikeaan uskoon, jolla ennenkin on autuaaksi tultu. Muissakin asioissa näkivät he paljon maailman lopun enteitä.

Eräänä päivänä oli Iisakki sattunut todistajaksi kun naapurin Erkki, kaikkien uutuuksien perässä juokseva nuori isäntä, lainasi tarpeisiinsa rahoja joltain kylän eläkevaarilta. Vaikka ei se suinkaan ollut mikään erinomainen tapaus, puhuttiin siitä illalla Iisakin kotona hyvin paljon.

Seuraava päivä sattui olemaan sunnuntai ja Iisakki ajatteli tuota eileistä asiaa vielä kun aamulla solassa katseli kirkkokeisejänsä aikeessa vetää ne ulos. Siinä hän yht'äkkiä sai päähänsä antaa keisien olla siellä säästymässä, kelpaahan kirkolle ajaa työrattaillakin. Tuo ajatus alkoi innostuttaa siihen määrään, että virren nuottia hiljaisesti vihellellen nouti ladonlattialta heinänrehuja työrattaille ja levitti tallista ottamansa hevosenloimen niiden päälle. Emäntä tuli tuvasta ja nähdessään miehensä puuhat, vähän ihmeissään kysyi:

»Mitä sinä nyt ... ettäkö noilla mentäisiin kirkolle?»

»Ajattelin, että kelpaa sitä syntisen ruumiin noillakin .. ja mistäpä tässä komeiltaisiin .. Poikakin kasvaa tuosta ja tarvitsee ajopelejä, niin nuo isävainajan keisit kelpaavat kyllä hänen nuoruutensa ajan kun säästäen pidetään.»

»On se nyt niinkin», myönsi emäntä, joka ymmärsi miestänsä. »Mutta sittenhän saisi säästää Herkolle noita minun isäni antamia silojakin, kyllä ne niin hyvät ovat säästettäviksi kuin nuo keisiromutkin.»

»Sopii kyllä», myönnytti Iisakki sävyisästi ja nosti ottamansa silat takaisin solan naulalle, sekä toi sijaan tavalliset työsilat, jatkaen puhettaan:

»Ja sitten minä ajattelin sitäkin, että kyllähän naapurin Erkki pitää huolen komeasti ajelemisesta, sen kun kyllä kannattaa.»

Emännän otsaa olikin jo jonkullainen pilvi sumentanut, kun oli luullut että Iisakki vaan omia perintötavaroitaan alkaisi säästellä ja sillä aikaa ajaa romuuttaisi hänen perimänsä keisisilat ihan mäsäksi, mutta nyt kun hänen katseensa sattuivat yhteen Iisakin katseiden kanssa, ilmestyi huulille samallainen tyytyväisyyden hymy, joka Iisakin kasvoilla oli kaiken aamua leikkinyt. Nopeasti, kuiskaamalla hän virkkoi:

»Pannaan nyt niin nopeasti, että ehditään ajamaan niiden perässä kirkolle asti!»

Emäntä kiirehti tupaan valmistuksia tekemään ja Iisakki jäi ulos puuhaamaan, yhä virren nuottia hiljallensa vihellellen. Kun hän vihdoin siitä tupaan ehti ja näki penkillä isävainajansa muinoisen sulhaspuvun ja sen vieressä emännän äitivainajan morsiuspuvun, innostui hän sanomaan:

»Minä olenkin jo monta kertaa ajatellut että miksi emme pidä noita, ennen kuin niitä koit kokonaan kaluavat.»

»Niin, mutta minä olen ajatellut, että jos sinä tahtoisit niitä niin kuin muistona säästää. Nyt toin ne, että saataisiin niitä vähän tuulettaa edes.»

Miten siinä tuumittiinkin, niin tultiin lopulta siihen yksimieliseen päätökseen että säilytetään ja säästetään omat morsius- ja sulhaspukunsa Hermannille ja tämän emännälle, »jos Jumala hänelle on vaimon säätänyt», sekä ruvetaan käyttämään näitä kirkkopukuina. Vanhanaikaiset ne tosin olivat ja monessa suhteessa hyvinkin ränstyneen näköiset. Mutta nykyisessä mielentilassa oltaessa se oli miellyttävämpi asia kuin se, että ne olisivat olleet hyvät. Sillä kun isokomea naapuri ajaa edellä uusissa komeissa keiseissään ja molemmat uudenaikaisissa puvuissaan, samoin isäntä kuin emäntäkin, niin onpa se vähän somaa ajatella mitä ihmiset sanovat, nähdessään miten Karjalanniemen Iisakki emäntinensä ajaa perässä kirkolle niin köyhästi ja vaatimattomasti. Iisakki jo ajatteli valmiiksi, että pitää nostaa lakkia naapurille, kylläpähän itsestänsä muistaa että olin eilen todistamassa kun rahoja lainattiin . . .

Kun naapuri ajoi ohitse, silloin oli Iisakki jo valmiina lähtemään ja lakkia ohitse ajavalle naapurille kohotti. Hän itse istui rattaiden etupuolelle, emäntä selin häneen, takapuolelle. Lihavaa, paksua ruunaa koetettiin hotistaa ja kiirehtiä perään juoksemaan. Kun naapuri saavutettiin ja tämä emäntinensä kääntyi katsomaan, että kuka siellä tulla jyryyttää, kohautti Iisakki lakinlippuansa tuuman verran nöyryyden merkiksi. Erkki näkyi nauraen sanovan jotain vaimollensa ja sitte nauroivat molemmat.

»Kovin siellä naurattaa naapurin haltijoita», virkkoi Iisakki.

Emäntäkin kääntyi katsomaan.

»Mahtavatko meillä nauraa?»

»Samapa tuo on millä köyhät nauravat.»

»Sinäkö . . . jumalaton», nuhteli emäntä, mutta ei saattanut olla nauramatta ja taasen yli olkansa katsahtamatta naapurien komeutta.

*

Kirkosta palattaessa tapasi pitäjään rovasti Iisakin ja hänen emäntänsä siinä kun puuhasivat hevosta aisoihin. Iisakki oli niin nöyrällä tuulella että unohti lakin käteensä kun papin edessä puhuteltavana seisoi. Ensinnä puhuttiin jokapäiväisempiä asioita, mutta sitten käänsi pappi puheen Karjalanniemen perintöruhtinaasen ja alkoi kysellä josko Hermanni jo kansakoulussa on ollut. Pitkätukkaista päätänsä ravistaen sanoi Iisakki:

»Ei ole, ei se tahdo joutaa. Sitä pitää talonpoikaisissa olla jo niin nuoresta asti työssä että . . . ja tarvinnooko nuo meikäläisten lapset niin korkeita kouluja?»

»Teikäläistenkö? Arveletteko rikkaudellanne voivanne korvata pojallenne opetuksen puutteen?»

Nyt molemmat puolisot, niin Iisakki kuin hänen emäntänsäkin yhtaikaa älähtivät aivan kuin olisi johonkin paikkaan oikein kipeästi koskenut:

»Mitä rikkauksia meillä on!» huudahti emäntä ja molemmat sitten yht'aikaa jatkoivat, selittäen että ihmiset vaan sellaisia valehtelevat. Mistä heille olisi rikkauksia tullut, kun Iisakinkin isä ja äiti aivan tyhjästä alkoivat kahden paljaan käden kanssa. Pian ne ovat sellaiset rikkaudet olleet, ei niillä sovi kovin leveillä, eikä herrottelemaan ruveta, y. m. Pappi hymyili.

»Minä en teidän rikkauksianne tunne. Mutta kuinka hyvänsä, niin – » ja hän rupesi selittelemään, että oppi on köyhälle yhtä tarpeellista kuin rikkaillekin. Siihen Iisakki selitti:

»Kyllähän se nyt niin on, että meidän Hermannille velaton talo jää ja rahaakin, niin että . .»

»Rahaakin?» keskeytti emäntä huutaen ja tempasi puhevallan mieheltänsä, »missä sulla niitä rahoja on? Ei suinkaan tässä tällaisilla lantarattailla kirkolla käytäisi, jos meillä rahaa olisi. Ei meillä ole mitään kerskaamista. Kun vaan rakas Jumala antaisi siunausta niinkin paljon, että jaksettaisiin se talo pitää, ettei tarvitsisi vanhoillaan muiden vastuksiksi joutua. Toista se on naapurin Erkin, sen näkee päällekin päin, provastikin, — nuo keisit ovat niiden. Sellaisilla sitä on kyllä kädestälähtevää ja ne niitä lapsiansakin kouluuttavat ja saavat kouluuttaa. Mutta mitä meikäläiset.»

Iisakki oli ensin vähän tyhmistyksissään, mutta suu meni kuitenkin maireaan hymyyn. Pappi jätti hyvästi ja lähti matkaansa. Kohta tämän poistuttua rupesi emäntä paasaten supattamaan miehelleen siitä, kun menee, senkin tohlo, papille rikkauksistaan kerskaamaan, että osaisivat hyvin veroja laskea. Tästä asiasta huvikseen sanaillen ja kiistellen lähtivät he kotiin päin ajelemaan.

*

Hermanni, jonka parasta vanhempain koko toiminta tarkoitti, oli kaikin puolin tanakka, kankeaniskainen, rankisäärinen, hidaspuheinen, 12-vuotias miehen alku. Kun perhe, äsken kerrotun kirkkopäivän iltana oli tuvassa koolla ja poika penkillä suullaan makasi ja kuorsasi, meni isä piloillaan häntä herättämään, saadakseen sille esittää koulunkäynti-asian.

»Menetkö sinä kouluun?« kysyi isä, kun poika oli herännyt ja makuultaan kyräili sivuttain ja unisena.

»Mihinkä kouluun?»

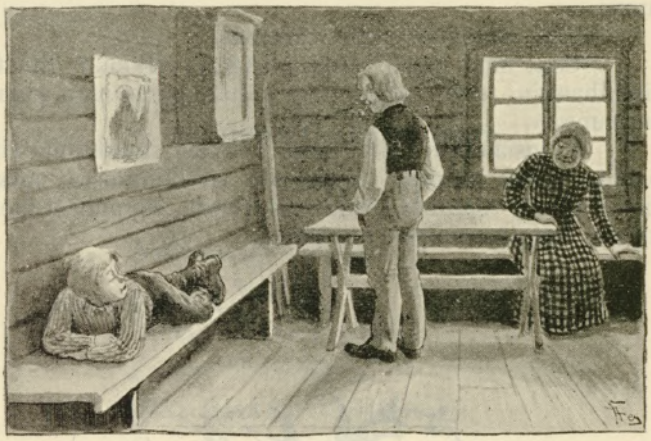

»Kansakouluun. Rovasti siitä tänä päivänä puhui ja sanoi että sinun pitää mennä.»

»Mitä varten?»

»Noo, että oppisit . .»

»Että oppisit vähän paremmaksi ja herrasmaisemmaksi mitä tyhmät ja köyhät vanhempasi voivat sinua opettaa», selitti äiti, temmaten taasen puhevuoron mieheltänsä.

Vähän aikaa vaijettuaan ja mietittyään virkkoi poika:

»Mitähän niillä kouluilla sitten kokoon saadaan», käänsi uneliaat kasvonsa uudestaan penkkiä vasten

kätten päälle ja yritti nukkumaan. Mutta äiti löi käsiä yhteen ja riemuiten huudahti:

»Sepä oli niin kuin minun suustani!»

»Poika on viisaampi kuin pappi», kehui isä.

Äitiin vaikutti Hermannin vastaus niin syvästi, että rupesi pyyhkimään silmäkulmiaan huivin nurkalla ja alkoi itkun sekaisella äänellä jatkaa puhetta:

»Oikein tulisi Jumalaa kiittää kun se on antanut tuolle lapselle niin täyden ymmärryksen ja järjen.»

Hermannia ei enään nukuttanutkaan, sillä hän käänsi taas kasvonsa lattialle päin, avasi suunsa ja huusi:

»Äiti, antakaa mulle voileipä!»

»Saat sinä lapsi! Minä menen ja leikkaan aitasta sianlihaakin, että isäkin saa vähän paremman palan suuhunsa.»

Ja tosiaankin hän meni, leikkasi muutamia viipaleita aitan katossa riippuvista siankinkuista, jotka siellä olivat, osalta jo kymmeniä vuosia, riippuneet melkein pyhäinjäännösten arvoisina.

Santeri Alkio.

Lemmin, lemmin.

Kiharaiset ruskeat
Oi ne kietovi.
Silmät siniharmajat
Lumoo kummasti. —
Metsänpoika, kaukomieli,
Sua lemmin, lemmin.

Viidakossa asustat,
Oksain suojassa.
Siellä mua armastat
Lumen helmassa. —
Kaunis kaukomielinen
Sua lemmin, lemmin.

* * *

Metsänpoika armainen
Minne kaikkosi.
Vieden multa sydämen
Rauhan ijäksi —
Häntä muistelmissani
Yhä lemmin, lemmin.

Hilja Liinamaa,

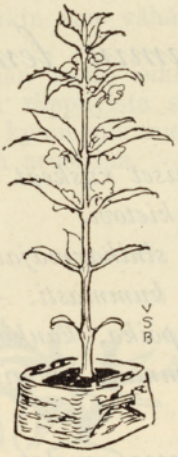

SELKIEN TAKANA

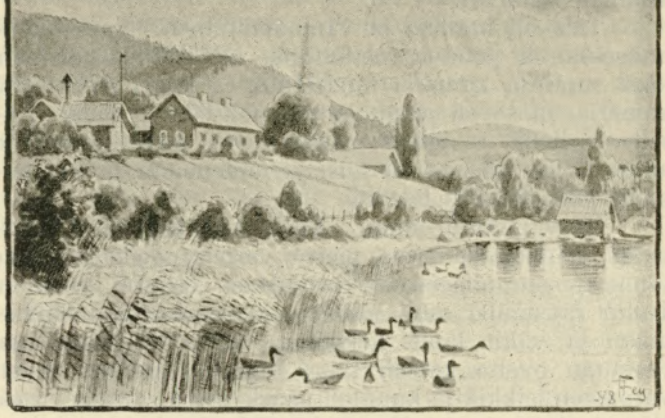

Talosta järveen viettävällä rinteellä leveni laaja ruispelto. Putkisuoraan pellon ylitse vei leveä tie pihasta rantaan. Näin kesän aikaan kasvoi tie paksua nurmea, sillä harvoin hevosella rantaan ajettiin; minkä joskus hiekkaa haettiin, siinä kaikki. Mutta tien keskellä, korkean nurmen välissä, kulki vahva polku, josta verkolla kävijät ja nuottamiehet, kirkkoväki ja muu liikkuva kansa taloon kesäaikana kohosi. Sillä talo oli selkien takana ja siis ainoastaan venhetietä muun maailman kanssa yhteydessä. Tosin kulki metsien halki, soiden poikki pahanen tie, puoleksi ajotie, puoleksi jalkapolku, mutta siitä ei ollut paljon puhuttavaa, kun se sateiden aikaan oli usein paikoittain niin tulvilla, että hevoset saivat ryömiä vatsaansa asti ja ihmiset pitkuspuita myöten kierrätellä ja savessa syvällä rämpiä. Senpävuoksi harvat uskalsivat sille tielle, tuskin muut kuin maantien korjuuseen menijät ja sydänmaan piimänvetäjät, joiden oli siihen painava pakko. Muut kaikki kulkivat vesitse, suurien siintävien selkien yli,

joilla yksinäisen venheen airon kolke sai vastakaikua kaukaisilta, metsäisiltä rannoilta, ja joissa suuret hauet rannan ruohokoissa posahtelivat, kun venheen kokan kohinan kuulivat.

Talo oli harmaa ja vanhanaikuinen. Tuparakennuksessa oli porstua, asuintupa, kyökkitupa, eteinen, joksi suurinta kamaria nimitettiin, ja kaksi pienempää kamaria, ja se oli pihan järvenpuolisella kyljellä. Toisella kyljellä ja pihan päissä olivat navetta, talli ja aitat. Yksi aitoista oli uusi ja uudemman tavan mukaan punaiseksi maalattu.

Oli sunnuntai-aamu. Kaste kimalteli vielä pihamaan heinikossa, jossa pienet varpusenpoikaset sinne tänne juosta piipersivät tiuskuttaen lyhyttä virttään. Tallin räystäällä istui pääskynen, suori vähän höyheniään ja väliin lauloi helakkaa, venytettyä lauluansa. Porstuan ovelta katseli talon vanha uskollinen Musti varpusten leikkiä ja kuunteli pääskysen säykeätä virttä. Hän heilutti tyytyväisenä häntäänsä: Antaa pienten iloita. Sitte laskeusi hän raukeana leveälle kynnykselle pitkäkseen, haukotteli ja painoi päänsä etukäpälille.

»Meneppäs tuossa pois kynnykseltä», sanoi emäntä ja tuuppasi Mustia hellävaroen kenkänsä kärjellä kylkeen. »Eikös sinulla nyt ole muualla paikkaa. No, mitä nyt, mitä nyt? Tuliko vanhuksen mieli pahaksi, tuliko, tuliko?» puheli emäntä Mustille, joka kynnykseltä noustuaan painui emännän jalkoihin ja katseli nöyränä silmiin.

»Voi, voi sitä Mustia kuinka se on viisas. Ja äitiä se vasta osaa oikein hyvänä pitää», sanoi Helena, talon nuorin tytär.

»On vaan taitanut emännältä useimman leipäpalasen saada», sanoi mökin Miina seuraten emäntää pihan yli jauhoaittaan, jossa emännän piti täyttää hänen tyhjä marjatuokkosensa ohrajauhoilla.

»Äiti, minä menen poimimaan pientarilta kukkia», huusi Helena porstuan puolelta aitalle.

»Mene vaan, mene vaan!» sanoi emäntä avaten jauhoaitan oven.

Rantaan vievän tien molemmilla puolilla nuokkui keltakukkia, päivänkakkaroita ja kissankelloja, heinikon seasta pilkoitti valko- ja puna-apilaita, joista leveni miellyttävä tuoksu ja ruis huojui hiljaa kahisten kevyessä aamutuulessa. Yönkosteassa polussa näkyi vielä kirkkomiesten askeleet, kun tänä aamuna varhain tästä olivat venheilleen menneet. Tuossa tunsi Helena mökin Mikon leveän saappaan jäljen, tuossa karjapiian paikatun ruojun pohjan, tuossa Hannun Eevan varvasten sijan ja tuossa veljensä anturan jäljet. Niin, niin, naisilla oli taas ollut kirkkokengät nyytissä.

Järvi oli melkein tyyni. Siellä ja täällä veti hieno aamuvihuri veden kalvoa ryyhelmälle, mutta aaltoa se ei kyennyt nostamaan ennenkun kuoli jo pois. Sorsaparvi pulikoi rannan ruohikossa, niin että kaislat huojuivat. Helena meni lähemmäksi paremmin nähdäkseen, mutta silloin ne pölähtivät tiehensä, lentää viipottivat kauvas selälle niin alhaisittain, että toinen siipi vettä viilsi.

Rannalla oli kirkkaan hiekan yläpuolella suuria kiviä. Yhden kiven suojassa oli västäräkin pesä. Sen oli Helena löytänyt pyykillä ollessaan. Sinne hän ei nyt hennonut mennä, jos emä peljästyisi, vaan istui kiviröykkiön toiseen laitaan, etäälle västäräkin pesästä. Siinä oli kivien vierellä muurahaisten tie, jota myöten kulkivat ruispellon ja rannan väliselle aitavierelle, jossa heillä oli pesä ison, hyötyisän pihlajan alla. Pesän ympärille oli kasvanut korkeita horsmia ja vadelmanvarsia, niin että se etäältä näytti aivan suurelta heinä- ja marjapensaalta. Vadelmat kasvoivat näissä varsissaan tavallisesti suuriksi, mutta niitä ei voinut poimia, kun olivat muurahaisia yltänään.

Hiljoilleen liikahtelivat aitavierellä olevien koivujen, tuomien ja pihlajien lehdet tuskin tuntuvassa aamutuulessa. Poutaperhonen keinui sinne tänne kirkkaassa ilmassa ja laskeutui sitte pitkille, rantahiekassa kasvaville ruohonkorsille levähtämään, siirtyi korresta korteen, ei löytänyt sopivaa paikkaa, lensi Helenan

ohitse ja, kauan paikkaa valikoituaan, istahti vihdoin sammaloittuneelle koivun kannolle.

Paljo oli täällä nähtävää. Koko elämä oli täynnä viehätystä ja uutuutta. Helena ei osannut sitä ajatuksin itselleen selvitellä, mutta hän tunsi sen miellyttävänä tunnelmana olennossaan. Hän rakasti luontoa

ympärillään ja oli itse tietämättänsä sen vuoksi sanomattoman onnellinen. Kaikki oli niin kodikasta, niin tuttua, ystävällistä ja uskollista, järven pinnasta taivaan siniseen kupuun ja kallistuneesta pisteaidasta ruispellon takana häämöittävään kotiin asti.

Aurinko oli noussut korkealle. Helena nousi rientääkseen kotia valmistelemaan kirkkomiesten vastaan-

ottajaisia. Olihan kirkkomiesten tulo tänään vähän merkillisempää kuin tavallisesti. Honkakoskelle menevät lohenonkijat tulivat tällä kertaa tätä tietä ja olivat päättäneet syödä päivällistä talossa. Sitä vartenpa äidillä olikin jo suuret marjatuokkoset valmiina ja Helena poimi kukkasia tavallista enemmän.

*

Kaikkien huoneiden lattioilla oli riivittyjä katajoita ja koivun ja pihlajan lehtiä. Tuvan pitkä pöytä oli katettu tulevia vieraita varten: Uusi kahdeksanniitinen pöytäliina, valkoset lautaset, rautaset pöytäveitset ja hopeaiset lusikat, posliinisia maito- ja piimätuoppeja, kaksi leipäkoria, voirasia, lautasellinen kalaa ja toinen lihaa. Emäntä kulki tyynenä tuvan ja kyökkituvan väliä puhutellen joskus väkeä, jota istui tuvan ovensuupenkillä.

»Lyöppäs Pekka tuo ikkuna auki. Täällä on niin liian kuuma, kun tuo uuni huokuu vielä henkeään eilisen leipomisen perästä.»

Pekka avasi säpit ja löi pari kertaa nyrkillään, niin paukahti pesusta turvonnut ikkuna auki ja raikas ilma tulvasi hikikuumaan pirttiin. Ruotilais-Aappo nousi ikkunan luota ja siirtyi jakkaralle uunin nurkkaan.

»Eivät kestä Aapon ruostuneet luut enää tuulen puhallusta», ilveili Pekka ja sytytti piippuaan, joka oli ehtinyt sammua ikkunata avatessa.

»Elä heitä tulitikkua lattialle», sanoi Aappo, katsellen Pekan tulitikun päätä, joka vielä kyti sillan raossa.

»Tarkat sillä on silmät kuin metsälinnulla, vaikka on pää harmaa», sanoi Pekka ja meni sylkemään tulitikun päälle.

»Niin, niin, ennen pidettiin tulta vaan liedessä, nyt se on jokaisella taskussaan, viisaalla ja tyhmällä», sanoi Aappo, päätään kahtaanne päin heilutellen.

»Aappo on aivan oikeassa. Ei saa tulen kanssa leikkiä», sanoi Simo, isäntärenki ja isäntävainaan serkku. »Kuinkas kävi Kauppilassakin. Pienet, ymmärtämättömät poikanulikat sunnuntaina salaa ladossa tupakkata polttivat, tulitikun heittivät heiniin ja poroksi meni koko komea talo kahdessa tunnissa. Ei taida niilläkään pojilla paljo tässä elämässä iloa olla.»

Simon kertomus toi kaikkien tuvassa olevien mieliin erilaisia muistoja tulen tuottamista tuhoista. Mutta ennenkuin toiset ehtivät ruveta kuulojansa kertomaan, tuli emäntä tupaan, kantaen paistikuppia ja pantuaan kupin pöydälle sanoi miehille:

»Kirkkomiehetkin näkyvät jo tulevan.»

»Vai jo tulevat!»

Kaikki nousivat ylös, muutamat katsahtivat ikkunasta pihalle, mutta kun ei mitään näkynyt, läksivät toinen toisensa perästä ovesta ulos. Aappo nousi nurkastaan, meni ikkunan luo, veti sen varovasti kiinni ja painoi säppiin. Sitte istahti hän vanhalle paikalleen ikkunanpieleen.

Helena toi pöytään suuren viilipytyn. Hänen notkea vartalonsa oli hiukan köyryssä raskaan kuorman vuoksi. Mutta kun hän sai pytyn pöydälle, oikeni vartalo itsestään, suora nuttu laskeutui somasti vartalon muotojen mukaan ja hame valahti oikoseen.

»Onko siellä montakin vierasta?» kysyi Aappo kääntyen Helenaan.

»Ei noita taida aivan monta olla, kolmeko lie», vastasi Helena.

»Vai kolme, vai kolme, no kyllä sitte lohet osansa tietävät», päivitteli Aappo päätään nyökytellen. Hänen mielestään oli se kuin väärintekoa lohille, että herrat tulivat niitä kalastamaan. Eihän niillä ollut oikeata kalastajahenkeä, sen Aappo hyvin tiesi.

Pihasta kuului hälinää ja kovaa puhelua, porstuasta anturoiden kopinaa ja saapasten suhinaa.

»Päivää taloon!» sanoi kova, vieras ääni tuvan ovella.

»Jumal' antakoon!» vastasi Aappo ja nousi seisoalleen.

*

»Nyt, nuori isäntä, täytyy teidän näyttää meille se oritvarsa, josta matkalla puhuttiin», sanoi Lahdentaan nimismies nousten ruokapöydästä.

Puhuteltu, talon ainoa poika, kaksikymmenvuotias Elias, vetäsi saapasvarttaan suoraksi ja sanoi ujostellen:

»Lieneekö tuossa mitään erityistä katsomista.«

»Tietysti, tietysti meidän täytyy se saada nähdä!» huusi kiivaasti nimismiehen poika, jota tavallisesti Kalle-herraksi sanottiin, tummaverinen, punaposkinen herrasmies, joka oli päätänsä pitempi kaikkea muuta kansaa ja ryhdikäs toimissaan.

Kolmas vieraista, vaaleaverinen, sinisilmäinen, hento nuorukainen, ei virkkanut sanaakaan, mutta nousi ääneti pöydästä ja meni ovesta ulos.

»Enpä tuota tiedä, miltä se orit tänään näyttänee, kun ei Elias ole itse ollut sitä ruokkimassa ja harjaamassa, ei ole tainnut Pekalta tulla oikein hoidetuksi», hätäili emäntä ruokia pöydältä korjaillen.

»Hyvä hevonen on kaunis harjaamattakin», sanoi Pekka, joka juuri oli tullut pirttiin ja sytytteli piippuaan lieden ääressä.

»Ei ole pukista papiksi eikä laiskasta hevosen hoitajaksi», mutisi ruotilais-Aappo ovensuunurkassa, mutta sitä ei kuullut kukaan muu kuin Helena, joka juuri asetteli ruokia Aapon eteen.

»Minnekäs se ylioppilas meni?» kysyi nimismiehen poika sytytellen paksua sikaria, joka ei tahtonut ottaa syttyäkseen, ja sylkien välillä sikarin muruja suustaan.

»Tuolla näkyy istuvan vaateaitan portailla», vastasi siihen Helena, ottaessaan pöytäliinan pois pöydältä.

»Se nuori herra näkyy olevan kovin hiljainen, lienee sairas», arveli emäntä.

»Hiljainen mies, ajattelee enempi kuin puhuu. Eroaa siinä meistä muista», sanoi nimismies hyväntahtoisesti.

»Se on isän kummipoika tuo Hannu-herra, sentähden se sitä niin kehuu», ehätti nimismiehen poika sanomaan ja katsahti syrjäsilmällä Helenaan.

»No, mennäänkö talliin?» kysyi nimismies ja polki kantapäätään lattiaan.

Elias nappasi lakkinsa naulasta ja läksi edellä, nimismies seurasi häntä ja samoin Pekka.

Helena otti ruotilais-Aapon edestä tyhjät astiat ja vei ne kyökkitupaan. Nimismiehen poika katsoi hänen jälkeensä, puhalsi pitkän savun suustansa ilmaan ja vihelsi kimakasti. Sitte hyppäsi hän seisaalleen ja riensi toisten jälestä talliin.

Ruotilais-Aappo meni ikkunan luo, pyyhki hien ruudusta paitansa hihalla ja katsoi ulos. Hänen harmaa päänsä tutisi ja hän puhui hiljaa itsekseen.

Sillä välin oli varsa tuotu tallista pihamaalle. Elias sitä siinä talutteli tallin edustalla edes ja takaisin. Se oli todellakin kaunis elukka, kooltaan pienenläntä, väriltään ruskea, olennoltaan niin notkea ja siro, pyöreä ja ketterä, että oikein tuli mieli iloiseksi sitä katsellessa. Kevyesti hyppeli se hoitajansa taluttaessa, kuopi jalallaan ja hirnui iloisesti, kun näki Vahdin tulevan porstuasta pihaan. Vahti tuosta ihastui ja alkoi pyöriä nurmikolla haukahdellen omituisella kurkkuäänellä.

Varsa sai tästä sellaista ilon aihetta, että Elias näki parhaaksi taluttaa sen takaisin pilttuuseensa.

»Oiva varsa! Kyllä sillä markat irroittuu», sanoi nimismiehen poika, istuen porstuan rapuille, johon muitakin oli asettunut istumaan.

»Onhan sitä rahaa saatu huonommillakin», sanoi isäntärenki. »Tämän talon hevoset ovat hyvää sukua.»

»Mutta eikö ole sääli myydä hevosta, jonka itse on kasvattanut? Antaa vieraisiin käsiin, joita ei tiedä eikä tunne? Jos vielä pahoin kohtelisivat?» sanoi ylioppilas, joka oli tähän asti ääneti ollut.

»Kyllä se usein kovasti koskee. Olen minä nähnyt aikamiehen itkevän hevosesta erotessaan, mutta minkä sille tekee», vastasi isäntärenki vakavana.

»Myykää minulle tuo orit», sanoi nimismies, kun Elias tuli tallista, »olen juuri ensi talvena uuden hevosen tarpeessa.

»Osaako se hyvin juosta?» keskeytti Kalle-herra.

»Ei tuota ole erityisesti juoksuun pakoitettu, siinä kun hevoset usein turmeltuvat. Sitä ei ole aijottu ollenkaan myydä», vastasi Elias tyynesti.

»Mitä hullua! Ei myydä! Tuollaista hevosta. No, mitä te sillä tekisitte!» huusi nimismiehen poika.

»Pidetään se tässä kotihevosena, kun se on niin hento ja sievä ja hyväluontonen. Helenakin taluttelee sitä vaikka minne asti», vastasi Elias.

Samassa tuli Helena tuoden kahvia vieraille. Hän oli kuullut kyökkitupaan koko keskustelun ja katsoi kahvia tarjotessaan ystävällisesti ylioppilasta silmiin. Surullisen lempeä, sairaloinen, kiintyvän hellä katse kohtasi hänen katsettaan. Sydäntä vihlasi niin kummallisesti. Hän ei voinut sitä selittää. Hän meni kyökkitupaan, kaatoi kahvia äidille, korjasi tulta vesipadan alla, huuhtoi hopealusikat kuumassa vedessä ja pyyhki ne. Kaikki tapahtui kuin unissa. Hän ei voinut sitä selittää.

*

Alunpitäin oli lohenonkijain aikomus ollut mennä Honkakosken mökkiin yöksi, että olisivat aamulla valmiina kalastuspaikalla. Mutta kun Raitalan talo oli paljon mukavampi yösijaksi, päättivät jäädä siihen ja aamulla ani varahin lähteä liikkeelle. Velttoina olivatkin miesten jäsenet auringonpaisteesta laajalla tyynellä järven selällä ja emännän valmistamasta hyvästä päivällisateriasta. Mieleen oli siis kaikille, että jäätiin yöksi.

Talon väki teki ilta-askareitaan, vieraat kävelivät Eliaksen kanssa pelloilla, niityillä ja selän rannalla. Emäntä valmisteli illallista ja Helena meni karjapiian kanssa lypsylle. Kun lehmät näkivät Helenan lähestyvän, alkoivat ne liikkua tarhassa veräjälle päin, muutamat ynähtelivät hiljaa, toiset ääneen ammuivat.

»No, piikani, no piikani!» puhutteli Helena niitä ja antoi vuoroon kullekin palaa tuokkosesta, jonka oli tuonut pihasta mukanaan.

Savu tuprusi paksuna keskelle tarhaa tehdystä tulesta ja lehmät koettivat asettua parhaaseen savuun, johon eivät kärpäset uskaltaneet tulla. Lypsäjät olivat vallan savuun tukehtua, mutta eivät hennoneet lehmiä tuulen päälle ajaa, sillä siellä olivat kärpäset väijymässä.

Monta lehmää oli Helena jo saanut lypsetyksi, kun hän jälleen meni kuohuvata maitokiuluansa hinkkiin tyhjentämään, silmät savusta sameoina.

»Saanko tulla kärpäsiä ajamaan, lehmiä ripsumaan?» huusi Kalle-herra aidan takaa ja katseli naurussasuin Helenaa.

»Ette saa!» vastasi Helena varmasti, vaikka hiljaa.

»Enkö saa? Enkö saa? Ohoh, sepä kumma!» huusi nimismiehen poika ja kiipesi aidan ylitse. »Vai niin, onhan täällä muitakin», sanoi hän sitte hämillään, kun näki karjapiian nousevan yhden lehmän takaa. »Kaunista karjaa. Lypsävät varmaankin hyvästi?» jatkoi hän tyynesti kääntyen karjapiikaan päin ja pyyhkien hikeä otsastaan.

»Onhan ne hyviä lehmiä. Ei ole valittamista», sanoi karjapiika lyhyesti ja kaatoi maidon hinkkiin. Viheltäen läksi nimismiehen poika hiljoilleen astelemaan kujaa pitkin taloon.

Kun lehmät oli lypsetty ja hinkin kansi pantu kiinni, katsoi karjapiika Helenaan ja sanoi korentoa hinkin korviin asetellen:

»Taitavat vaan ollakin sulhasia.»

»Eivätkä ole», vastasi Helena ja nosti korennon pään olalleen.

»Eivätkö sitte liene», sanoi karjapiika ja äänettöminä kulkivat he tämän jälkeen pihaan asti. Näin ääneti eivät koskaan ennen olleet kulkeneet, ajatteli karjapiika itsekseen.

Valkoisen- ja mustankirjava kissa istua nyykötti maitohuoneen portailla osaansa odottamassa. Kun se näki lypsymiesten tulevan, nousi se jaloilleen, köyristi selkänsä koukkuun, pani häntänsä pystyyn ja kallistui kyljellään puskemaan Helenan hameen kuvetta.

Helena katsahti tupakartanon portaille päin. Porstuan ovella seisoi Simo selin pihalle päin ja puheli jonkun kanssa, joka oli porstuassa. Helena ei voinut nähdä kuka se oli, mutta äänen soinnun hän tunsi. Koko elämä tuntui hänestä niin omituiselta.

Hän ammensi maidon pyttyihin ja riensi kyökkitupaan auttamaan äitiänsä. Porstuassa näki hän, ettei korvansa ollut häntä pettänyt. Siellä seisoi kalpea vieras ja puheli sointuisalla äänellään isäntärengin kanssa vuodentulon toiveista. Kun Helena astui porstuaan, kääntyi vieras nopeasti häneen päin ja kysyi:

»Jokos vanha mirri sai osansa, jota se niin hartaasti odotti?»

»Jo!» vastasi Helena ja katsahti ylös.

»No, nyt se on tyytyväinen ja onnellinen», sanoi vieras, ja taas kiintyi tuo selittämätön katse Helenan mieleen ja teki kaikki työt niin satumaisiksi.

*

Kun ruotilais-Aappo maanantai-aamuna ennen auringon nousua heräsi ja meni ulos tuvasta, näki hän, että yöllä oli ollut rankka sade. Lounaisella taivaalla vyöryi vielä synkkiä pilviä ja ilmanranta siellä päin oli utuisen ja raskaan näköinen. Vettä oli yöllä tullut niin runsaasti, että pihamaan nurmikossa oli suuria lammikoita ja pihaa risteilevät jalkapolut olivat kohonneet pehmoisiksi.

Vahti usahti esille tallin sillan alta, kun kuuli liikettä pihasta. Mutta kun se näki Aapon, juoksi se ruumis vinossa aika kyytiä jälleen sillan alle märältä pihamaalta.

Pääskyset räystään alla olevissa pesissään äännähtelivät hiukkasen: olivat kai huomanneet päivänsarastuksen idäntaivaalla. Aapon liikkeestä oli valpas emäntä herännyt porstuanpohjakamarissa. Hän sai pian päälleen, meni kyökkitupaan panemaan tulta kahvipannun alle ja jyskytti sitte eteisen ovea, jossa vieraat nukkuivat.

Tähän jyskytykseen heräsi koko talon väki ja aamuruskon vielä luodessa kultiaan viheriäisille kentille ja laajalle järvenselälle alkoivat jo pitkän kesäisen päivän moninaiset toimet tässäkin talossa.

Kun Helena oli aamukahvit tarjoillut ja vieraat olivat hyvästelleet ja kiitelleet, läksivät he talosta monien onnentoivotusten saattamina. Kun he painuivat alamäkeä metsätielle, katselivat emäntä, Helena ja Elias heidän jälkeensä pihan veräjällä ja Elias huusi mökinmiehelle, joka oli heille oppaana:

V. BLOMSTEDT KALASTAMASSA

»Samppa hoi! Menkää ylätietä riihennotkon luona. Notko on varmaan tulvillaan, kun on satanut!»

»Totta, totta!» huusi Samppa korkealla äänellä vastaan ja vieraat vilkuttivat lakkiaan.

Samppa kulki edellä ja hänen perässään tulivat jälekkäin nimismies, hänen poikansa ja ylioppilas. Kun he tulivat suuren koivikon reunaan, josta tie kääntyi oikealle riihennotkoon päin, katosivat he yksitellen näkyvistä. Tien mutkassa pyörähti vielä jälkimäinen taakseen katsomaan, pysähtyi hetkisen ja nosti sitte lakkiansa korkealle. Helena, joka oli jäänyt viimeiseksi veräjälle, vilkutti kädellänsä vastaan.

Tiet olivat aivan kurjia. Monta viikkoa perättäin oli satanut, harvoja poutapäiviä vaan välillä ollut. Senvuoksi muutaman tunnin rankkasade jo tuntui teillä tavattomasti. Notkopaikat olivat liejuisina rapakkoina, joiden poikki vuolaat purot lirisivät ja mäen rinteet niljakkaina savisohjuina, joissa helposti keikahti selälleen, jollei varuillaan ollut. Puista ropsahteli vettä niskaan ohi kulkiessa ja kapean tien molemmilla puolilla olevista puunlehvistä tarttui sitä vaatteisiin. Mutta raitista ja puhdasta oli ilma ja se teki mielen iloiseksi. Vanha nimismies hyräili aina Maamme laulun nuottia, kun vaan vähänkin tultiin kelvolliselle tielle ja ylioppilas siihen hiljoilleen yhtyi.

Kuljettiin juuri tuuheassa koivikossa, kun aurinko levitti raikkaan ja iloisen aamuvalaistuksensa seudun yli. Koivujen valkoiset rungot hohtivat kultia ja hopeoita, linnut virittivät aamuvirtensä, kastehelmet kimalsivat parhaimmassa loistossaan ja metsän lävitse vieri hiljaa kesäinen tuoksu. Ääneti kulkivat miehet, mutta jokainen heistä keskusteli luonnon kanssa sydämen hellintä kieltä, kukin oman yksilöllisen tunnelmansa mukaan.

Kauas kumpujen korkeimmille kukkuloille kuului Honkakosken ärjyntä, niin runsaasti oli siinä vettä tämän sateisen ajan jälkeen. Sen pauhaavat aallot vierivät monin paikoin ryhmittyneitten rantakivien ylitse ja pärskyivät murtuen kallioita vastaan. Onki-

miehet pysähtyivät koskelle tultuaan katselemaan veden mahtavata ottelua. Kaunis oli se näky!

Honkakosken vähäinen mökki oli aivan koskenniskassa. Mökin lapset, pieni poika ja tyttö, seisoivat ovella ja katselivat miettivän näköisinä vieraita tulijoita, jotka lähestyivät tupaa isän seurassa. Mutta kun vieraat tulivat lähemmäksi, juoksivat he nopeasti

tupaan ja kääriytyivät siellä äidin syliin, aivan kuin olisi ollut suurikin vaara tarjona.

Mukana olleet tavarat järjestettiin pian ja päätettiin lähteä heti kuohujen keskelle onnea koettamaan. Nimismies poikineen riensi edellä. Molemmat olivat he tottuneita ja kiihkeitä onkijoita. Kun nyt siis kosken näkivät ei heillä ollut nälkä eikä jano, ei ajatusta mihinkään muuhun kuin kalan »nykäsyyn».

Heidän seuralaisensa oli jäänyt vähän jälemmäksi. Voimakas aamuilma oli vaikuttanut huikaisevasti hänen heikkoon olentoonsa. Hän tunsi väsymystä, päätä huimasi ja hänen oli polttava jano. Mökin vierellä olevasta lähteestä nosti hän kipollisen vettä, joi ja valeli kuumaa päätänsä. Sitte otti hän onkensa ja lähti koskelle.

Rannan kivillä parhaimman kuohun alla seisoi nimismies poikineen. Hän huusi jotain jälelle jääneelle toverilleen ja viittasi kädellään, mutta kosken kohinalta ei sanoja voinut selvästi kuulla. Hannu katseli kuohuja ja hyppäsi kiveltä kivelle löytääkseen sopivan paikan itselleen. Yhdelle kallion louhulle hän pysähtyi ja kiinnitti katseensa sen vierellä vyöryvään korkeaan aallonkuohuun. Hän katsoi ja katsoi. Silmien ohitse riensivät iloiset aallot, joiden pinnalle aurinko loi hohdettaan, vanha kuusikko humisi molemmin puolin vastaten kosken kohinaan ja ajatukset, ajatukset riensivät metsän läpi, kapeata tietä pitkin, kukkuloiden ylitse, kumpujen poikki veräjälle, josta käsi viittasi, viittasi ikäänkuin olisi kutsunut, samean sumun läpi, joka nousi yönkosteasta maasta. Päätä huimasi ja hän alkoi juosta . . .

Samassa hetkessä näkivät kosken alla olevat onkimiehet jotain mustaa, joka posahti alas veden mukana. Herra Jumala! Sehän oli ihminen! Ja tuolla se meni jo kaukana kohti alempana olevaa suvantoa, kahdesti, kolmesti nousi käsi näkyviin, sitte katosi kaikki.

*

Kun sanoma onnettomuudesta illalla saapui Raitalaan, hyrähti helläluontoinen emäntä heti itkemään. Hänen mielestään olikin Hannu-herrassa ollut jotain erinomaista, niin toisista ihmisistä eroavaista. Sen verran sitä ihminen tietää. »Herra opeta meitä ajattelemaan, että meidän kuoleman pitää, että me ymmärtäväisiksi tulisimme.»

Koko talonväki oli ankarasti liikutettu. Hiljaa puhelivat kaikki keskenään tuosta vavistuttavasta tapauksesta ja Aappo selitti toisille päätään nyökytellen, miten liukkaita rannan kivet ovat sateen jälkeen ja kuinka niitä kulkiessa tulee olla varovainen.

Helena ei puhunut mitään. Ääneti läksi hän tuvasta ja meni veräjälle, jossa oli aamulla seisonut. Aurinko laski juuri metsän taakse. Sen viimeiset säteet hohtivat puiden latvoissa, linnut visertelivät iltaveisujaan ja hyttyset tanssivat ilmassa ylös ja alas. Auringon valo katosi vähitellen ja kesäisen yön kuultava valaistus leveni seudulle. Helenan sydäntä ahdisti ja särki ja kuumat kyyneleet vierivät viljavina hänen poskilleen kesäisen illan kalpeassa hämärässä.

Alli Nissinen.

Mierontiellä.

Jo hämärtyy. — Oi kylähän
Jos jaksais' tuiskusäässä!
On rikki mulla vaattehet
ja leivän jäännös jäässä.
Niin vihloo viima poskea
ja hyytää pientä kättä —!
Suruinen, kolkko mierontie!
Oon, orpo, hellijättä.

Eläiskö isä, äitini —
he pyyhkis' kyyneleeni
ja rakkahasti hoitaisi,
tois' riemun sydämeeni!
Vaan, aikaa on he haudassa.
Oi murhe, köyhyys varmaan
manalle ryösti isäni
ja äitikullan armaan!

Kesäinen tuuli henkiskö,
niin helpomp' oisi tieni:
mä poimisinhan marjoja,
sois' juoman puro pieni!
Nyt vinkuu kylmä pohjonen
ja jäiset hongat ruskaa;
väsyen lunta kaalelen
ja tunnen puutteen tuskaa.

Kylähän asti kesällä
jos yöks' en päästä saata,
niin laulellessa rastahan
saan nurmikolla maata.
Nyt susi ulvoo nälkänen,
ja nurmen pääll' on lunta;
jos nietokselle nukkuisin,
ois uni — tuonen unta.

En kohtalooni tuskistu —
tuo aika huojennusta.
Mä rehellisnä ponnistan —
saan silloin siunausta.
Minulle kerran määräni
vapaaksi aukeaapi.
Käteni varttuu, vahvistuu
ja puutteen karkottaapi.

Ei Luoja hylkää yhtäkään,
ei köyhää orpolasta.
Siis — nurkumatta eteenpäin!
Kylässä lepään vasta.
Ja sitte — taaskin eteenpäin!
Pois epätoivo tieltä! — —
Kas, tulta huomaan tuikkivan —
Jo kylä kuultaa sieltä!

Vilppu Kaukonen.

Hautakorven uudisasukkaat.

(Kuvaus maamme viljelyshistoriasta).

Hautakorven sydänmaassa vietti kaksi miestä yötään. He olivat siellä tervaksien rouhinnassa. Havuista olivat he laittaneet itselleen kotoksen, jossa makasivat yönsä.

Oli tuossa toukokuun lopussa, päivillä oli kyllä lämmin, mutta yöt olivat viileämmät. Havusuojuksessa tarkeni sentään nukkua yönsä täydessä pukimessa. Ja kun oli ollut kovassa työssä päivän, niin kyllä se uni sentään maistui vaikka ei niin mukavaa ollutkaan.

Toinen miehistä ei kuitenkaan saanut unen päästä kiinni. Vähän väliä käännähti hän kyleltä toiselle etsien mukavampaa asentoa ruumiille, mutta eipä

tuossa havujen päällä kauvan ollut hyvä mitenkään. Raajat tuntuivat kyllä väsyneiltä ja kankeilta, kädet oikein kipeiltäkin, mutta uni vaan ei ottanut tullaksensa. Pää tuntui niin omituisen viileältä ja siinä se mahtoi vika ollakin. Eli oikeastaan siinä, ettei aivot vielä joutaneet lepäämään, sillä nyt kun muu ruumis lepäsi, olivat ne vasta oikein alkaneet työskentelemään.

Päivällä oli pöllähtänyt päähän yhtäkkiä ajatus, joka ei siitä ottanut lähteäkseen: »Mitähän jos muuttaisi tänne asumaan!»

Kolme vuotta oli hän vaimonsa kanssa elää kituutellut toisen tuvan nurkassa, jossa aina tuntee olevansa tiellä. No, puutetta ei sentään ole ollut kun työhön on pystynyt molemmat. Mutta mihin herran nimessä sitä tulee sillä tavalla, kun ansaittu menee melkein sitä myöten kuin on tullutkin nyt jo, mitä sitten kun perhe lisääntyy yhä, eikä työvoimat lisäännykkään. Ajatus sekin, että täytyy kaiken ikänsä toisen tuvan nurkassa asua ja toisen työssä raataa, saa synkäksi mielen. Ei, johonkin sitä täytyy ryhtyä niin kauvan kuin on vielä nuori! Ajatuksissaan hän oli jo tosin tulevaisuutensa suunnitellut, mutta vielä ei hän ollut tilaisuutta saanut tuumiensa toteuttamiseen. Oman mökin ja maatilkun hän itselleen laittaisi tavalla millä hyvänsä, se oli päätetty asia. Paikasta ei vaan ollut vielä tietoa tähän asti, mutta nyt hän luuli pääsevänsä siitäkin selville.

Hän oli päivällä sattumalta löytänyt oikein kirkasvesisen lähteen, joka olikin hyvään tarpeeseen, kun lämpimästä ilmasta ja kovasta työstä oli ruvennut kovasti kuivaamaan. Tuossa mielihyvällä nauttiessaan raikasta vettä, oli se yhtäkkiä ajatuksiin ampunut: Tämähän se onkin se paikka, jota hän on niin kauvan ajatuksissaan hakenut. Tämä pihlajia ja koivuja kasvava mäen rinne on mainio kartanon paikka ja voisi tähän kuokkia peltoakin. Tuo neva tuossa, märkä ja vahvasti saraheinää kasvava, olisi mainiota kytömaata, kunhan vain tulisi kuivatuksi. Ja sitten tämä lähde! Niitä ei monta tapaakaan semmoisia. Yht'äkkiä tuntui seutu niin kodikkaalta ja ystävälliseltä,

sydän löi niin oudosti ja voimakkaasti, ikäänkuin nuorukaisen, joka huomaa ensikerran rakastuneensa.

Koko päivän tuo rakkauden kuume vaivasi häntä, eikä antanut yölläkään rauhaa. Tuskaiseksi kävi mieli kun unen saanti näytti mahdottomalta. Toveri kuorsata jyrisi ja äänteli unissaan. Tuo kävi yhä enemmän vaivaksi, täytyi oikein kadehtia häntä. »Vilvoittelemaan tästä täytyy!» ajatteli hän ja kömpi suojuksesta ulos. Istahti sitte kannon päähän, ajatellen: »nyt minä päätän mitä on tehtävä.» Mutta ennenkuin sitä näin tärkeää asiaa päättää, täytyy tietysti katsoa tarkoin ympärillensä. Hän lähti vielä tarkastelemaan seutua. Oli tuommoista rauhaisaa hämärää kuin kesäöinä tavallisesti on, hiljaa oli kaikki, linnutkin olivat lakanneet laulamasta. Suolta nousi sakea vaalea sumu: »Tuossa se on hallan pesä, mutta se täytyy ensiksi hävittää», ajatteli hän. Ilman määrää kuljeskeli hän mietteissään sinne tänne. Ainoastaan jokin kohta herätti hänen huomiotansa, sitte vaipui hän taas ajatuksiinsa. Miten mietteet kiertelivätkin, niin selvenemistään selveni, että tämä paikka se juuri on häntä varten. Jäähdyttävä, melkein pelonsekainen tunne, kävi sentään välistä läpi ruumiin. Ajatus, että synkkään erämaahan, kauvaksi muista ihmisistä eroitettuna, tulisi ainiaksi jäämään, oli ensimältä vähän vaikea niellä, mutta ei sekään enää sitte, kun sitä useamman kerran ajatteli, niin kauhealta tuntunut. Sillä omituisen innostuksen valtaamana näyttivät tämän paikan edut niin suurilta, etteivät muut ajatukset niitä hämmentäneet. Täällä olisi maata kyllin kyllä viljamaaksi, poltto- ja rakennuspuuta samoin ja karjanlaidun mainio. Toista se toki olisi kuin mökkiläisenä kyläisen kylän kyljessä elää kihnutella.

Hänessä oli aina ollut taipumusta haaveksimiseen. Yksinäisyys oli häntä vastustamattomasti viehättänyt ja oli hän jo joskus tuuminut jotain tämmöistä yksinäistä paikkaa metsän sydämessä, johon itselleen mökin rakentaisi. Nyt tänään palasi tuo tuuma taasen mieleen entistä viehättävämpänä. Ja tuossa harhaillessa siitä syntyi varma päätös. He muuttaisivat tänne jo

tänä keväänä. Mökin rakentaminen olisi ensi työ ja sitte mitä suinkin aikaa olisi, niin se käytettäisiin maan kuokkimiseen.

Tuolla tavalla miettien, tuulentupia rakennellen, harhaili hän ympäri mäkeä. Kylmä puistutti häntä ja hän lähti — varma päätös mielessään — havusuojusta kohden:

»Hermanni!»

Kumppaninsa oli herännyt ja kutsui häntä.

*

Hermanni Mäkelä oli rivakka työmies. Ihmiset sanoivat, että hän oli omapäinen ja jurotuumainen mies, jossa tietysti saattoi olla perää. Renkinä palveli hän Liuholassa kymmenkunta vuotta, kunnes meni naimisiin saman talon piika-Liisan kanssa. Omaisuutta ei kummallakaan suuresti heidän alkaessaan ollut, Hermanni kun oli poikamiehenä vähin juopotellut, että palkkaa ei säästöön jäänyt ja Liisan palkka oli mennyt vaatteisiin. Naimisiin mentyä oli Hermannissa tapahtunut muutos. Hänen oli paikkakunnan heränneet saaneet joukkoonsa ja hän alkoikin taipua heidän oppiinsa. Samassa tuli hänelle erityinen halu koettaa edistyä varallisuudessa. Mutta suuria ei sitä sentään tavallinen ansiomies säästöön pane. Olihan saatu lehmä ja vähän kaikenlaisia talouskapineita, sekä joitakin kymmeniä markkoja oli saamattomia palkkoja.

Ihmiset aivan ällistyivät, kun hän täydellä todella ilmoitti aikovansa muuttaa Hautakorpeen. »Mikähän mieheen on mennyt, kun ihmisten ilmoilta pois pyrkii?» tuumittiin. Mutta Hermanni oli innostunut asiaansa ja hän oli omapäinen, kun kerran oli jotain päähänsä saanut.

Juhannuksen aikana muutti hän vaimonsa ja kahden vuoden vanhan poikansa kanssa Hautakorven sydänmaahan. Oikeaa hevoisella ja kärryillä kulettavaa tietä ei sinne ollut. Karjanpolkuja sekä vanhan talvitien paikkaa he osoittelivat sinne.

Liuholan talon tervahauta oli siellä ollut kymmeniä vuosia ja siitä oli se Hautakorven nimen saanut. Oli siellä ollut jonkunmoinen metsäpirtin tapainen ja lato, jossa tervoja talveen säilytettiin, mutta ne olivat viime vuonna palaneet ja nyt ei ollut muuta kuin havusuojus. Isäntä mielistyi erittäin siitä, kun sinne asukkaita sai. Lupasi rakennuspuut ilmaiseksi ja vielä auttaa tuvan teossa, viljelysmaita saisi raivata niin paljon kuin ehtisi, vuokrasta sitte saisi sopia. Tervahautaa laittaessa kuitenkin tulisi Hermannin aina olla apuna.

Ensimäinen ilta Hautakorvessa painui voimakkaasti sen asukkaiden mieleen. Väsyneinä pitkästä ja vaikeasta jalkamatkasta, istahtivat he mäellä olevan koivun juurelle. Mieli oli omituisen herkkä ja tunteellinen. Kova oli taistelu edessä jos mieli päästä tämän paikan valtiaaksi. Heikolta tuntui voimat kun niitä vertaili tähän karuun luontoon.

Tuossa koivun juurella istuessa kävi Hermannin mieli yhä herkemmäksi ja ikäänkuin harras rukous kohosi rinnasta. Hän kaivoi kontistaan virsikirjan ja rupesi veisaamaan. Oudosti kuului kaiku läheisestä metsästä ja oudoksuen kuunteli suolta läheisen kuusen latvaan lentänyt metso tuota omituista hartaushetkeä. Voimakas rusko, jonka mailleen menevä aurinko synnytti, varjosi omituisesti lähellä olevaa tummaa kuusikkoa. Metsästä kuului pikkulintujen heleästi kajahtelevia piipityksiä ja ilmassa suhisi, kun pari varista lensi seudun yli.

Hermanni lakkasi laulamasta, rinta laajentuneena ja mieli suloisen virkeänä. Ripeästi oikaisihe hän; voimaa tuntui taas olevan jänterissä, rohkeutta mielessä. Liisa pyhki poskilleen valuneet kyyneleet pois, laski nukkuvan lapsen mättäälle ja rupesi illallisen puuhaan. Monta sanaa ei sinä iltana vaihdettu. Jörömäisen vakavina ja juhlallisina pysyivät kasvot, joista näkyi varma päätös pysyä sillä uralla, jota kerran oli alettu astua.

*

Usein kuulee puhuttavan uudisasutuksesta, niinkuin jostakin hupaisesta asiasta. Mutta harvat, jotka tästä puhuvat, osaavat edes aavistaakaan mitä on olla uudisasukas, jollei itsellä ole vähän kokemusta.

Uudisasukas on itsenäinen. Hän muodostaa oman pikku yhteiskuntansa, mutta tämä juuri on myös hänen suurin hankaluutensa, varsinkin jos hän on köyhä. Suuren yhteiskunnan jäsenet saavat kukin muodostaa elämänsä ja toimintansa taipumustensa mukaan, mutta uudisasukkaalla tulee olla taipumukset tarpeitten mukaan. Häneltä vaaditaan monipuolisuutta. Köyhä, kaukana sydänmaassa asuva uudisasukas ei voi hankkia itselleen osapuillenkaan niitä kapineita ja työkaluja, joita hän tarvitsisi. Usein puuttuu aivan joka päivä tarvittaviakin. Näiden puutetta korjatessa taytyy olla kekseliäisyyttä.

Uudisasukkaan on melkein aina turvautuminen itseensä. Kun yhteiskunnassa paljon työskennellään yhteisvoimin, niin jää uudisasukas aina yksinänsä. Jos hän tarvitsee tien muiden ihmisten ilmoihin, niin tuskin kukaan auttaa häntä sitä tekemässä; jos hänen kartanonsa syttyy tuleen, niin kuka tietää tulla auttamaan häntä sen sammuttamisessa; jos hän perheineen sairastuu, niin ei ole hoitajaa.

Hautakorven asukkaat olivat saaneet kaikki tavaransa jo sinne sydänmaahan, mutta nyt he myös huomasivat kuinka vähän sitä todella oli. Tupaa rakentaessa oli Hermanni päättänyt tehdä itse kaikki työt mitä suinkin voi. Mutta tässä olisi tarvittu työkapineita vähän kaikkea lajia ja niitä ei hänellä ollut kuin osaksi. Täytyi koettaa tulla toimeen niillä joita oli, mutta työ tietysti tuli sen mukaista. Siitä ei kuitenkaan suuresti huolittu. Tyytyväisyys ja ilo vain kasvoi sitä myöten kuin tupa valmistui. Ja oikein juhlapäivältä tuntui, kun viimeinkin saatiin muuttaa sinne sisään.

Mutta aikaa se oli vienytkin. Kesän parhain työaika oli mennyt siinä. Vähän oli välistä, ikäänkuin raosta pujahtaen, joudettu kuokkimaan ensi kesäksi perunamaata. Vaimo sentään vähän useammin, koska

ei hän aina voinut auttaa miestään tuvan rakentamisessa.

Nyt oli siitä huolesta päästy, mutta toisia oli sijaan ilmaantunut. Suon kimppuun olisi välttämättä tarvinnut jo tänä kesänä ehtiä, mutta olisi sitä sentään tarvinnut tulla vähän ansaituksikin talven varaksi, sillä entiset säästöt eivat riittäisi talven yli. Isännän kanssa tuosta tuumittuaan, päätti hän jäädä omaan työhön, ainakin vielä jouluun asti, koska hän tältä sai lupaan halonhakkuuta ensi talvena.

Ensi työ oli suon kuivaus ojituksella ja tähän ryhtyi hän siten, että kaivoi suuren ojan suon halki läheiseen pieneen järveen. Ensi päivänä sujui työ hyvin, sillä järven rannassa, josta hän alotti oli maa kuivempaa, eikä tarvinnut muuta kuin vanhaa veden uurtamaa uraa suurentaa, mutta toisena oli jo paljon vaikeampaa; joka askeleella täytyi varoa, sillä välistä humahti vyötäistä myöten pehmeään, vesiseen rapaan. Lapiolla ei saanut juuri mitään aikaan, kun maa ei kannattanut. Leveä laudankappale jalkain alla, voi sentään kuokalla saada jotain aikaan. Vesi juoksi poristen ja liristen ojan teelmekseen ja joka kerta kun kuokalla iski, läiskähti se ympärinsä, niin että ojantekijä oli joka paikasta ravassa ja märkänä kuin olisi suosta noussut.

Liisa koetti auttaa sen kuin sai, mutta paljon ei hän ehtinyt olemaan miehensä avussa, kun oli lapsi hoidettavana ja lehmä paimennettavana. Kävi se sentään jotenkin päinsä kun laitettiin lapselle mättäistä ja risuista olinpaikka suolle ja lehmä kalkutteli kelloansa suon ranteilla saraa syöden.

Ojan päätyttyä alettiin kuokkia järven rannalla. Yhden saran ja vähän toista alkuun, ehtivät he ennenkuin maan kylmäsi. Sitte alkoi taas ojatyö.

Keväällä kun maa tuli sulaksi, alkoi taas kuokkiminen. Ensin mäkeen kuokittiin perunamaata, niin että saatiin joku nelikko perunoita kylvöön ja sitte alkoi suon raivaaminen. Syksyllä kuokittuun pantiin tuli ja kun se oli kylläkseen palanut, kylvettiin siihen kauraa. Kuokoksesta levisi kulovalkea syksyllä ojitettuun

ja jo vähän kuivaneeseen maahan. Kovalla huminalla riehui tuli kuivassa ruohossa ja risukossa; vaikea oli estää sitä menemästä läheiseen metsään. Hikisinä häärivät he tulen ja savun keskellä. Kulovalkean kumeassa räiskeessä ja huminassa on jotakin kiihoittavaa ja puoleensa vetävää, mutta samalla pelottavaa. Huomaamatta ihailet sen teräviä, vilkkaita ja voimakkaita liekkejä, jotka väliin hiljaa ja kavalasti luikerrellen kuin käärme hiipivät eteenpäin, väliin taasen rohkeasti rymisten ja räiskyen hyökkäävät eteenpäin valloittaen kaikki. Mutta äkkiä syöksähdät eteenpäin, huomaat että kavala vihollinen on saartanut sinut. —

Mustana ja hävitetyn näköisenä koljotti nyt maa. Siellä täällä nousi vielä heikkoa savua, joka muodostui hennoksi, kevyeksi kerrokseksi puiden latvojen tasalla.

Mökkinsä ovella seisoivat he sinä iltana kauvan, hengittäen savunsekaista ilmaa. Se tuntui suloiselta, sillä olihan tämä heidän *oman* kytönsä savua. Ensikerran eläissään tämä tapahtui ja siksipä se tuntui nautinnolta, josta ei kohta hennonut luopua. Kulovalkean perkaama maa oli nyt helpompaa kuokkia, kun ei ollut enää risuja tiellä.

Ahkeraan heilui kuokat, repien suon mustunutta, sitkeää pintaa. Hiljakseen valmistui risuisesta, rosoisesta suosta sileä sarka. Päivä paahtoi lämpimästi, hiki juoksi noroina pitkin kasvoja. Suu kuivui ja kurkku kävi omituisen karheaksi; vaivasi melkein lakkaamaton jano. Juotavata koetettiin aina tuoda mukana, mutta se ei juuri koskaan riittänyt koko päivää. Siitä ei ollut lukuakaan, sillä ojassa oli kyllä vettä ja sitähän sitä juotiin. Jano ei kauvaksi paennut kerrallaan, mutta virkistyi siitä sentään aina hetkiseksi, kunnes sydänalus alkoi tuntumaan omituisen valjulta liian paljosta veden juomisesta. Ruokakaan ei tahtonut ensin syömään ruvetessa maittaa, kaikki tuntui vaan vastenmieliseltä, mutta kun jonkun palan ensin väkisin nieli, niin jotenkin se sentään meni, vaikka ei siihen mitään erityistä halua ollut. Päivällisuni oli raskas, vaivaantuneet raajat olivat hellät ja

saivat uneksumaan rajuja unia. Herätessä tuntui pää raskaalta ja sekavalta, jäsenet veltoilta ja kädet kipeiltä. Kesti hetkisen aikaa teetellä, ennenkuin voi mihinkään ryhtyä.

Puolikesästä alkoi ruokavarat olla lopussa ja Hermannin täytyi sentähden mennä muualle töihin. Liuholassa olikin hän sitte töissä useita viikkoja. Heinäkuun lopussa pani halla heidän vähäiset kylvönsä. Kaurasta ei niin suurta lukua ollut, sillä kelpasihan se sentään vielä lehmälle rehuksi, mutta pahempi vahinko oli perunoista, jotka olivat vielä aivan pieniä ja keskenkasvuisia. Suuria toiveita eivät he olleet panneet tähän ensi kylvöön, mutta kalseaksi se sentään meni mieli, kun tuo uudisasukkaan pahin vihollinen noin heti tapojaan näytti.

Syksymmällä rupesi Hermanni taas luomaan ojia. Liisan oli pakko pysyä kotona, kun heillä jo yhden lapsen sijasta oli kaksi. Nyt loi Hermanni suurempiin, kolmen ja neljän saran levyisiin palstoihin, että saisi suuremman alan suota kuivamaan. Jouluun asti puuhasi hän taas ojatyössä. Mieli oli toiveita täynnä. Jos hän joka kesä, yhä eteenkinpäin, näin paljon saisi suota sulille, niin monta vuotta ei kuluisi, ennenkuin hän saisi toimeentulonsa omasta maasta eikä enää tarvitsisi tehdä muiden työtä.

*

Seuraavana keväänä kylvettiin taas perunoita, vähän ohraa ja kauraa. Nyt oli parempi onni. Halla ei hätyytellyt muuta kuin perunoita myöhemmin syksyllä, kun ne jo alkoivat olla täysikasvuisia. Kesän aikaan poltettiin ahkeraan kuokoksia ja syksyllä kylvettiin niihin ruista.

Tänä kesänä ei tullut viljelysmaata paljon sulille. Oli pakko tehdä muitakin töitä. Tietä lähimpään kylään ei ollut kuin huononpäiväinen polku vanhaa talvitien paikkaa. Kärryillä ei käynyt yrittäminenkään sinne, reki oli ainoa ajoneuvo kesälläkin. Toista viikkoa teki

Hermanni työtä tien teossa, jossa hänellä oli yhden viikon apunaan Liuholastakin mies. Sitte jo voitiin jotakuinkin päästä kärryilläkin kulkemaan.

Huoneita ei heillä ollut kuin tupa ja yhdelle lehmälle entisestä havusuojuksesta kyhätty navetta sekä puiden väliin retusteltu katos lehmän rehuja varten. Parempi ja suurempi navetta täytyi välttämättä saada, sillä entinen alkoi lyyhistyä maahan ja oli liian pienikin, ettei voinut elukoitakaan lisätä. Pari latoa teki hän myös samana kesänä.

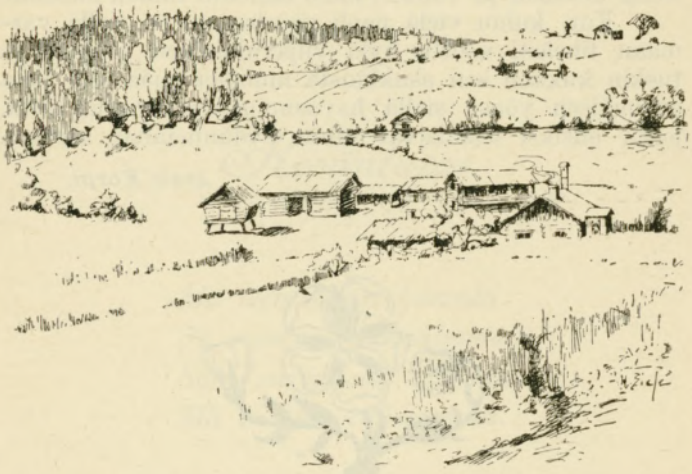

Vuodet vierivät, toimet ja toiveet vaihtelivat. Toisina vuosina palkitsi maa raatajaansa paremmin, toisina huonommin. Aina jostakin viljasta se tahtoi hallakin osansa, ensi vuosina melkein joka vuosi. Kovin lihavaa ei se elämä ollut — toisinaan hyvinkin niukkaa — mutta epätoivoon ei sitä sentään jouduttu. Heillä oli kyllä sijaa toivolle. Toivo että tulevaisuudessa vaivat tulevat palkituiksi, että maa, jolle he nyt ovat kaikkensa antaneet, vastaisuudessa antaisi heille kaikki mitä he tarvitsevat, se teki elämän siedettäväksi, jopa tavallaan hupaiseksikin.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Noin viisikymmentä vuotta on siitä kulunut, kun nämät Hautakorven ensimäiset asukkaat sinne muuttivat. He ovat jo kuolleet, mutta heidän jälkeläisensä asuvat siellä vielä ja nyt on Hautakorpi jo vankka talo. Toistakymmentä vuotta sitten ostettiin ja lohkaistiin se itsenäiseksi perintötilaksi. Eikä se enää ole yksinään, vaan naapureita on sille ilmaantunut aikain kuluessa, niin että kaikki mökkiläiset lukuunotettuna heitä on jo puoleen tusinaan. Hautakorven perukaksi sitä jo sanotaankin. Avarat kytöviljelykset savuavat siellä kesäisin ja vankka laiho lainehtii tuulen mukaan.

Kun kuluu vielä puoli vuosisataa, on siellä varmaan tiheästi asuttu kylä viljavainioiden keskellä ja tuskin kukaan sen asukkaista muistaa enää sitä, joka ensimäisen yönsä siellä havusuojuksessa vietti, heitä, jotka ensiksi uskalsivat tänne sydänmaahan asettua.

Isak Korpi.

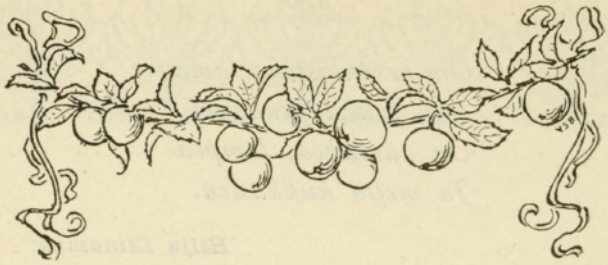

Kesänlapsi.

Mä olen kesän kasvatti
Ja riemun rikkahimman.
Sain auringolta lahjaksi
Mä tunteen tulisimman.

Mun kulkuni käy ruusuilla
Ja rannan lemmikeillä.
Ja mulle aallot iloja
Soi sulosäveleillä.

Käy rinnalleni ystävä!
Juo onnen runsautta!
Tään täysikesän lempeä
Sen pyhää puhtautta.

On kesänlasten elämä
Kun tanssi perhosien.
On aurinkoa, lämpöä
Ja mettä kukkasien.
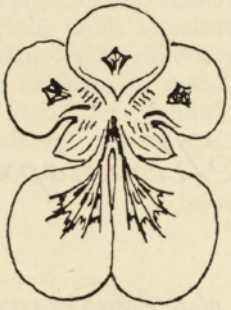
Hilja Liinamaa.